

SYSTEEMITYÖSKENTELY TIEDEVÄLITTÄJÄN TYÖKALUNA

Syksyllä 2024 Suomalaisen Tiedeakatemia ja valtioneuvoston kanslian yhteistyössä testattiin systeemityöskentelyä, jossa tutkijat ja virkahenkilöt rakensivat yhdessä kokonaiskuvaa väestörakenteen muutoksesta.

LINDA LAMMENSALO

(VTM), tiedevälittäjä, Suomalainen Tiedeakatemia. Lindalla on kokemusta tutkitun tiedon vaikuttavuuden edistämisestä, ja hän on kiinnostunut kehittämään toimintamalleja, joilla tutkittu tieto aidosti kytkeytyy päätöksentekoon.

LAURA VÄLINIEMI

(YTM), tiedevälittäjä, Suomalainen Tiedeakatemia. Laura on työssään erityisen kiinnostunut dialogiin pohjautuvien menetelmien kehittämisestä osana tutkijoiden ja päättäjien välistä vuoropuhelua.

JOUNI VARANKA

(VTL), yhteiskuntapolitiikan suunnitteluyksikön päällikkö, strategiaosasto, valtioneuvoston kanslia. Päätöksentekoa tukevan tietopohjan rakentamisessa painottuvat systeemisyyt, kestävyys ja ennakointi sekä tutkitun tiedon hyödyntäminen.

Kun syntyvyys laskee ja nettomaahanmuutto kasvaa samanaikaisesti, vaikutukset heijastuvat niin työmarkkinoihin, alueelliseen kehitykseen kuin julkiseen talouteenkin. Vaikka nämä yksittäiset ilmiöt ovat tutkijoille tuttuja, niiden yhteisvaikutusten ymmärtäminen ja ennakoiminen päätöksenteossa on haastavaa.

Muuttoliike ja väestön demografinen muutos ovat esimerkkejä systeemisistä haasteista, joissa yksittäisten politiikkatoimien vaikutuksia on vaikea erottaa. Ratkaisut edellyttävät eri hallinnonalojen yhteistyötä sekä syvällistä ymmärrystä ilmiöiden keskinäisistä kytköksistä.

Perinteinen **lineaarinen tiedeneuvonnan malli**, jossa valmistelijat kysyvät ja tutkijat vastaavat, soveltuu heikosti tällaisten monitahoisten haasteiden ratkaisemiseen. Kysymys-vastaus -malli saattaa yksinkertaistaa monimutkaisia yhteyksiä ja jättää oleellisia näkökulmia huomiotta. Toisiinsa kytkeytyneiden ongelmien ratkaisemiseen ei ole yksiselitteisiä vastauksia, vaan tarvitaan monialaista ymmärrystä syy-seuraussuhteista ja vaikutuksista järjestelmän tasolla. Lisäksi kompleksisiin haasteisiin, kuten väestörakenteen muutokseen, varautuminen edellyttää laajojen tiedollisten kokonaiskuvien luomista.

Vaikka systeemisen ohjauksen mahdollisuuksia on selvitetty esimerkiksi Ohjaus2020-hankkeessa,

monitasoinen systeeminen lähestymistapa ei ole vielä vakiintunut osaksi päätöksenteon käytäntöjä. Tarvitaan uudenlaisia toimintamalleja, jotka perustuvat eri toimijoiden väliseen vuorovaikutukseen, luottamukseen ja läpinäkyvyyteen. Erityisen tärkeää on kehittää tapoja, joilla tutkimustieto saadaan tehokkaasti osaksi päätöksentekoa jo valmisteluvaiheessa.

Tuumasta toimeen: Tiedesparraus väestörakenteen muutoksesta

Testasimme systeemityöskentelyn mahdollisuuksia tutkijoiden ja virkahenkilöiden välisessä vuoropuhelussa Suomalaisen Tiedeakatemia ja valtioneuvoston kanslian yhteisessä kokeilussa syksyllä 2024. Kokeilussa hyödynnettiin Tiedeakatemia Tiedesparraus-konseptia, joka on räätälöitävä tiedetuen malli ja perustuu **yhteiskehittämiseen**. Tiedesparraukseen osallistui virkahenkilöiden lisäksi monitieteinen joukko tutkijoita erityisesti Strategisen tutkimuksen Väestörakenteen muutokset – syyt, seuraukset ja ratkaisut (DEMOGRAPHY) -ohjelmasta. Tiedesparraus koostui tutkijoille suunnatusta taustakyselystä, kahdesta työpajasta sekä lopputuotteen kommentointikierroksesta.

Systeemityöskentelyn yhtenä tavoitteena oli koostaa visuaalinen tilannekuva väestörakenteen

Muuttoliike ja väestön demografinen muutos ovat esimerkkejä systeemisistä haasteista, joissa yksittäisten politiikkatoimien vaikutuksia on vaikea erottaa.

muutoksesta. Monet tutkijoille mahdollisesti itseltään selvät yhteydet, kuten nettomaahanmuuton, syntyvyyden ja alueellisen eriytymisen väliset kytkökset, pyrittiin tuomaan visuaalisessa tilannekuvassa esiin tavalla, jota virkahenkilöt pystyvät hyödyntämään työssään.

Lisäksi systeeminen tarkastelu auttoi tunnistamaan vipupisteitä eli kohtia, joihin vaikuttamalla voidaan saada aikaan myönteisiä kerrannaisvaikutuksia. Esimerkiksi kotoutumispolitiikka tunnistettiin työssä keskeiseksi vipupisteeksi. Kotoutumispolitiikkaa voitiin työn aikana tarkastella osana laajempaa kokonaisuutta, josta oli mahdollista tunnistaa kotoutumista edistävien toimien yhteyksiä Suomeen muuttaneiden työllistymiseen, sijoittumiseen osaamista vastaaviin tehtäviin sekä hyvien väestösuhteiden kehittymiseen.

Virkahenkilöille systeemityöskentely Tiedesparrauksessa tarjosi uuden tavan rikastaa ja varmentaa omaa kokonaisnäkemystä käsiteltävästä aiheesta. Työskentelyn tuloksena syntyneen tiiviin raportin rinnalla keskeinen lisäarvo syntyi itse vuorovaikutustilanteesta: sparrauksen aikana tarjoutui useita mahdollisuuksia testata omia oletuksia eturivin tutkijoiden kanssa. Kolmantena hyötynä sparraus syventää virkahenkilöiden suoria verkostoja tutkimusyhteisöön. Konkreettisesti sparrauksen tuotoksia hyödynnettiin mm. ylimmän virkamiesjohdon väestörakenteen muutosta käsittelevän työpajan taustoituksessa.

Systemityöskentely yhteiskehittämisen välineenä

Tiedevälittäjien tavoitteena on tehdä tutkitun tiedon hyödyntämisestä sujuvaa ja vaikuttavaa päätöksenteon valmistelussa.

Systeemityöskentely tarjoaa yhden väylän rakentavalle keskustelulle ja pohjan yhteisen kielen ja ymmärryksen rakentamiselle **yhteiskehittämisen kautta**. Kun tutkijat ja virkahenkilöt pohtivat yhdessä alusta alkaen, tutkimustieto kytkeytyy luontevasti päätöksentekoon jo valmisteluvaiheessa.

Väestörakenteen muutosta käsittelevä Tiedesparraus osoitti systeemityökalut hyödyllisiksi, koska ne:

1. **Tunnistavat ja haastavat ajattelumalleja:** Työskentelyn aikana syvennyttiin tarkastelemaan esimerkiksi syntyvyyden laskua perherakenteiden muutoksen kautta.
2. **Tuovat esiin tietoaaukkoja ja epävarmuuksia:** Asioiden väliset yhteydet eivät aina ole yksiselitteisiä eikä yhteyksistä ole välttämättä olemassa tutkittua tietoa.
3. **Nostavat esiin erilaisen asiantuntijuuden:** Systeemityökalut toimivat keskustelun ankkureina ja yhteiskehittävä ote mahdollistaa, että tutkijoiden ja virkahenkilöiden asiantuntemus pääsee yhdenvertaisesti esiin.

Väestörakenteen muutosta systeemityökaluin lähestyvä yhteistyö oli ennen kaikkea käytännönläheinen kokeilu, joka avasi uusia näkökulmia tiedevälittämiseen. Kokeilussa siirryttiin keskustelusta käytäntöön: systeemiajattelun työkaluja ei vain tarkasteltu, vaan niitä sovellettiin konkreettisesti politiikkavalmistelun tarpeisiin.

Kokeilujen kautta oppiminen vaatii epävarmuuden sietämistä ja rohkeutta astua tuntemattomaan. Vaikka täydellistä systeemikuvausta ei ole olemassa, oikea-aikaisesti ja taitavasti käytettynä tiedevälittämisen työkaluna se voi tukea päätöksentekoa ja tuoda tutkittua tietoa valmistelun tueksi. Suomen matka kohti maata, jossa tehdään maailman viisaimmat päätökset, edellyttää rohkeutta kokeilla, epäonnistua ja oppia, ja ennen kaikkea uskallusta siirtyä puheista tekoihin – myös tiedevälittämisessä.

Lisätietoja

Lisätietoja väestörakenteen muutosta käsitellessä Tiedesparrauksesta: Suomen väestörakenteen muutos haastaa päätöksentekoa – Tiedesparraus pyrkii lisäämään systeemistä ymmärrystä ilmiöstä.

Tämä teos on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -käyttöluvalla. Tarkastele käyttöluoppa osoitteessa: <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

